

Zastosowanie wyników badań nad zwierzyną w praktyce leśnej i łowieckiej

Zbigniew Borowski¹, Jakub Borkowski², Jan Błaszczuk³

¹ Zakład Ekologii Lasu, Instytut Badawczy Leśnictwa

² Katedra Leśnictwa i Ekologii Lasu, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski

³ Zespołu Gospodarki Łowieckiej, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych
z.borowski@ibles.waw.pl, jakub.borkowski@uwm.edu.pl, jan.blaszczuk@lasy.gov.pl

Profesjonalne zarządzanie populacjami zwierzyny w XXI w. jak nigdy dotąd stało się wyzwaniem o istotnym znaczeniu. W przypadku leśnictwa szczególnie ważne wydaje się podejście do ssaków kopytnych, gatunków kluczowych dla tych ekosystemów. Zagadnienie to ma kolosalne znaczenie zarówno dla leśnictwa, łowiectwa i ochrony przyrody, a jednocześnie obserwujemy na tym polu wiele konfliktów. Z jednej strony łowiectwo spotyka się w Polsce z dużym oporem społecznym, z drugiej zaś ssaki kopytne mogą silnie oddziaływać na ekosystemy, w których żyją, a tym samym na gospodarkę leśną. Dodatkowo, skutki żerowania tych zwierząt mogą pośrednio przekładać się na efektywność lasów w wiązaniu dwutlenku węgla oraz na ich różnorodność biologiczną. W związku z tym, decyzje dotyczące sterowania populacjami ssaków kopytnych powinny mieć oparcie i uzasadnienie w wiarygodnych danych empirycznych. Tymczasem, kluczowe decyzje zarządcze dotyczące populacji zwierząt łownych wciąż opierają się na niezweryfikowanych informacjach. Na przykład, większość kół łowieckich ustala plany pozyskania w oparciu o tzw. całoroczne obserwacje, które nie są metodą oceny liczebności populacji zwierząt, gdyż są subiektywne i nieweryfikowalne. Kolejnym przykładem nierealistycznego zarządzania jest sposób ustalenia przyrostu naturalnego, w populacjach zwierząt, kluczowego elementu niezbędnego do zarządzania populacją zwierzyny poprzez określenie planów pozyskania. Pomimo, że parametr ten może się znacząco różnić pomiędzy latami, przyjmowany jest jako stały procent powiązany z proporcją samic w populacji. Co więcej, wykorzystywane w łowiectwie parametry przyrostu w populacjach zwierzyny bazują na danych empirycznych zebranych dla innych ekosystemów ponad 50 lat temu. Naturalną konsekwencją obecności kopytnych w środowisku i liczebności ich populacji, jest presja wywierana przez te zwierzęta na roślinność drzewiastą, w tym sadzonki i siewki drzew. Jednym z kluczowych elementów w tym zakresie jest monitorowanie wpływu jeleniowatych na las (tzw. szkód), tymczasem ten monitoring wykonywany jest szacunkowo i bez jednoznacznego odniesienia do stanu faktycznego, co zdecydowanie utrudnia śledzenie wpływu kopytnych na stan upraw i młodników. Informacje zbierane w ten sposób, siłą rzeczy, mogą w ograniczonym stopniu stanowić podstawę do decyzji zarządczych dotyczących zarówno rozmiaru pozyskania, jak i powierzchni planowanych grodzień w konkretnych nadleśnictwach. Ponadto, ślady żerowania jeleniowatych, już na bardzo wczesnym etapie rozwoju ekosystemu leśnego, bezpodstawnie postrzegane są jako realna i ostateczna strata ekonomiczna, bez uwzględnienia naturalnej zdolności lasu do regeneracji w

kolejnych latach. Wspominanym już elementem, którego stosowanie wymaga ściślejszego wsparcia przez badania naukowe, jest ochrona lasu oparta na grodzeniu upraw, a czasem również młodników. Metoda ta generuje zarówno wysokie koszty ekonomiczne, jak i przyrodnicze. Należy pamiętać, że poprzez grodzenia ograniczamy ssakom kopytnym ich naturalne środowisko życia i dostępną bazę żerową, która w lasach gospodarczych rozmieszczona jest głównie na uprawach i w młodnikach. Powoduje to wzmożone żerowanie tych zwierząt na nieogrodzonych płatach, które jest tym intensywniejsze, im większa jest proporcja ogrodzonych upraw. W świetle ekologicznych, ekonomicznych i społecznych wyzwań czekających polskie leśnictwo, wydaje się, że powszechne stosowanie grodzień powinno być zastępowane, tam gdzie jest to możliwe, metodami hodowli lasu, które młode fazy rozwojowe drzewostanu będą czynić bardziej odpornymi na presję kopytnych. W prezentacji tej zostaną rozwinięte i uzupełnione wątki poruszone w tym streszczeniu, wskazane luki w wiedzy niezbędne do efektywnego zarządzania populacjami zwierzyny oraz łagodzenia ich wpływu na ekosystem leśny, a także zaproponowane kierunki przyszłych badań w tym zakresie.